

Redogörelse för miljökonsekvensbedömning

Nationella programmet för Europeiska regionala utvecklingsfonden 2021- 2027

Det här är en redogörelse över hur nationella regionalfondsprogrammet har tagit hänsyn till miljökonsekvensbedömningen av programmet, i enlighet med artikel 9 i EU-direktivet 2001/42/EG. En strategisk miljökonsekvensbedömning genomfördes i samband med framtagandet av programmet och färdigställdes januari 2021. Det nationella regionalfondsprogrammet godkändes av EU-kommissionen 2022-11-29.

Den här redogörelsen bör läsas tillsammans med programdokumentet för nationella regionalfondsprogrammet och med miljökonsekvensrapporten.

Nationella regionalfondsprogrammet

Det nationella regionalfondsprogrammet tar sin utgångspunkt i Agenda 2030 och de stora utmaningar vårt samhälle står inför. Programmet har även förutsättningar att bidra till ett stort antal av de globala målen i Agenda 2030. Programmet ska bidra i omställningen till en hållbar utveckling och stärka näringslivets konkurrenskraft i hela landet. Det nationella programmet har tre delar.

Samarbete mellan nationell, och regional nivå i alla delar av landet

Det långsiktiga målet med att stärka samarbetet i alla delar av landet är ett hållbart och konkurrenskraftigt Sverige. Det ska ske genom att stärka samarbetet mellan regioner samt mellan nationell och regional nivå.

Programmet ska inom denna del bidra till önskade resultat:

- Ett mer samordnat och effektivt system för innovation och digitalisering för en hållbar utveckling
- Förmåga att dra nytta av de möjligheter som innovation och digitalisering kan ge.
- Ökat nyttjande av resurser och kompetens genom effektivare flernivåsamverkan.

Fond för klimatomställning

Fonden är ett nationellt finansieringsinstrument i form av riskkapital. Den ska finansiera små och medelstora företag med väsentliga bidrag och i linje med målet om nettoutsläpp 2045.

Programmet ska genom insatser inom kapitalförsörjning bidra till:

- Väsentliga bidrag till klimatomställning i linje med nettonollutsläpp 2045.
- Ökade volymer tillgänglig finansiering för små och medelstora företag som bidrar till klimatomställning.
- Utveckling och spridning av teknik, affärer, affärsmodeller, processer, tjänster eller varor som bidrar till klimatomställning.

Hållbar urban utveckling

Hållbar urban utveckling består av tre prioriteringar.

- Stärka innovations- och utvecklingskapaciteten samt lärandet i och mellan städer (prioritering 3)
- Öka takten i omställningen genom implementering, uppskalning av hållbara lösningar i städer (prioritering 4)
- Hållbar mobilitet (prioritering 5).

Åtta procent av Sveriges regionalfondsmedel, cirka 67 miljoner Euro är avsatt till hållbar urban utveckling. Insatser ska genomföras inom ramen för geografiskt avgränsade strategier i städer, stadsregioner eller städer i nätverk.

Övergången till hållbara städer behöver anpassas och drivas lokalt. Företag, medborgare, universitet och högskolor, ideell- och offentlig sektor behöver vara med och tillsammans bidra i omställningen till en hållbar utveckling. I städer möts en mängd frågor som resulterar i en hög grad av komplexitet. Det finns därför ett stort behov av att samordna processer och regelverk och skapa förutsättningar för integrerade arbetssätt som bemöter utmaningar med att uppnå rättvisa, gröna och produktiva städer.

Städers och stadsområdets planering, bebyggelse och nyttjande bidrar till den globala klimatförändringen. Hur en hållbar omställning genomförs i städer och stadsområden är viktigt för att nå klimat- och miljömål och målet för den regionala utvecklingspolitiken. Städer och stadsområden är också särskilt utsatta och sårbara för effekter av klimatförändringar.

Insatserna som finansieras inom hållbar urban utveckling ska bidra till att hantera alltmer komplexa utmaningar genom att stärka utvecklings- och innovationskapaciteten i städer. Att påskynda omställningen till hållbara städer genom implementering och uppskalning av hållbara lösningar. Ny kunskap, innovationer och arbetssätt ska ge avtryck i stadsmiljön och framgångsrika lösningar ska testas i större skala.

Nationella regionalfondsprogrammet bidrar till EU:s politiska mål om ett smartare Europa och ett grönare Europa genom följande specifika mål:

- Stärka forskning och innovation (SO 1.1)
- Stärka nyttan av digitalisering (SO 1.2)
- Stärka små och medelstora företags tillväxt och konkurrenskraft (SO 1.3)
- Främja energieffektivitet (SO 2.1)
- Anpassa till klimatförändringar (SO 2.4)
- Främja cirkulär energi (SO 2.6)
- Främja hållbar mobilitet i städerna (SO 2.8)

Miljöbedömning

Syftet med miljöbedömningen är att integrera miljöaspekter i planering och beslutsfattande av programmet så att en hållbar utveckling främjas. Reglerna kring hur miljöbedömningen ska göras och vad den ska innehålla anges i den svenska Miljöbalken 6 kap. I de generella instruktionerna till regionalfonden hänvisas till EU-direktiv 2001/42/EG, vilket i Sverige implementerats via Miljöbalken.

Anthesis har på uppdrag av Tillväxtverket gjort de strategiska miljöbedömningarna av samtliga åtta regionala program samt det nationella regionalfondsprogrammet, Interreg Öresund-Kattegatt-Skagerrak (Europeiskt territoriellt samarbete) och Fonden för en rättvis omställning.

Sammanfattning av miljökonsekvensbedömningen

Det nationella regionalfondsprogrammet ska tillföra mervärden för det regionala tillväxtarbetet för genomförandet av sammanhållningspolitiken samt komplettera de insatser som genomförs inom ramen för de regionala programmen. Det ska utgå utifrån samhällsutmaningarna och Agenda 2030 samt bidra till omställning och därmed till att stärka näringslivets konkurrenskraft lokalt, regionalt och nationellt.

Programmet kommer att ha stora möjligheter att hjälpa Sverige att lösa sina ekonomiska, sociala och miljömässiga utmaningar genom att främja grön ekonomi, behålla värdefulla naturmiljöer och skapa möjligheter för företagens innovation och tillväxt. Programförslaget bedöms att även kunna bidra positivt till människors hälsa, genom till exempel sysselsättning och social inkludering.

Sverige står inför en rad kapacitetsutmaningar gällande att försörja både näringsliv och invånare. Att främja energieffektivitet är avgörande för att lösa framtidens effektproblematik. Prioriteringarna skulle även påverka klimatet på längre sikt och bidra positivt till arbetet med Agenda 2030, EU:s hållbarhetsmål och Sveriges miljömål. Genom att fokusera på digitalisering och AI kan Sverige få ännu starkare innovationsmiljöer, oavsett bransch, som bidrar till tillväxt såväl nationellt som regionalt. Därtill behövs en ökad samverkan mellan näringsliv, akademi och offentliga aktörer och graden av automatisering, AI, robotisering måste accelerera. Men det är

samtidigt avgörande att stöd riktas mot de företag som bidrar till omställningen och en utfasning av fossila resurser med fossilt ursprung.

Insatser inom de politiska målområdena bör väljas och utformas så att hållbar utveckling främjas. Därför bör programmet, gärna tillsammans med övriga regionalfondsprogram, ta fram mekanismer för att tydligt styra mot hållbar utveckling och en smartare och koldioxidsnål ekonomi. Sådan styrning bör omfatta både programmets övergripande inriktningar och ambitioner, liksom mer tekniska aspekter som t.ex. rutiner för bedömning av ansökningar, planering, genomförande och uppföljning av insatser, samt efterföljande forskning.

Beviljade projekt med liknande tematik, geografi eller målgrupper kan kopplas ihop under programperioden i syfte att åstadkomma mervärden. Projekt från olika fonder som delar kunskap, metoder och erfarenheter genomför gemensamma aktiviteter mot delade målgrupper kan öka den gemensamma nyttan.

Samråd

Avgränsningssamrådet för den strategiska miljöbedömningen av programmet genomfördes den 18–24 september 2020 i form av en webbaserad enkät. Samrådsunderlaget skickades till samtliga län och regioner samt till Naturvårdsverket. Svaren som inkom redovisas i miljökonsekvenstrapporten.

Baserat på de kommentarer som kommit in beslutades bland annat följande åtgärder:

- Bedömningen av klimatrelaterade effekter sträcks till 2050
- I den slutliga versionen av kommer effekter på havs- och vattenmiljö också bedömas till geografiskt område utanför det definierade, i den grad detta är möjligt
- En övergripande bedömning också av kumulativa effekter på miljön görs
- Giftfri miljö bör läggas till under relevanta miljömål

Förslag till åtgärder i miljökonsekvensbedömningen

Insatser inom de politiska målområdena bör väljas och utformas så att hållbar utveckling främjas. Därför bör programmet, gärna tillsammans med övriga regionalfondsprogram, ta fram mekanismer för att tydligt styra mot hållbar utveckling och en smartare och koldioxidsnål ekonomi. Sådan styrning bör omfatta både programmets övergripande inriktningar och ambitioner, liksom mer tekniska aspekter som t.ex. rutiner för bedömning av ansökningar, planering, genomförande och uppföljning av insatser, samt efterföljande forskning.

Beviljade projekt med liknande tematik, geografi eller målgrupper kan kopplas ihop under programperioden i syfte att åstadkomma mervärden. Projekt från olika fonder som delar kunskap, metoder och erfarenheter genomför gemensamma aktiviteter mot delade målgrupper kan öka den gemensamma nyttan.

I miljökonsekvensbedömningen lyfts risk för negativa effekter på markanvändning. Utifrån detta kommer särskild hänsyn i urval av projekt att tas till vilka konsekvenser det får på markanvändningen. Detta med ambitionen att minimera de negativa effekterna. Något som lyfts är tex risk för ökad trafik. Den negativa effekten kan här minskas genom att man i projektet arbetar för att möjliggöra fossilfria transporter och styra om nyttjandet av befintlig infrastruktur.

Hur har miljökonsekvensbedömningen integrerats i slutliga programmet?

Miljökonsekvensbeskrivningen föreslog att ta fram mekanismer för att tydligt styra regionalfondsprogrammen mot hållbar utveckling och en smartare och koldioxidsnål ekonomi. Tillväxtverket har integrerat detta i urvalsprocessen av projekt för samtliga program inom regionalfonden, inom kvalitetskriteriet Hållbar förändring. Projekten ska i sina ansökningar visa hur de har bedömt sin hållbarhetspåverkan samt om projektets resultat har förutsättningar att bli bestående och bidra till en hållbar utveckling.

Risikkapitalsatsningen i programmet genomförs inom särskilt mål 1.3 – små och medelstora företags konkurrenskraft eftersom det särskilda målet möjliggör en bredd av möjligheter. Avsikten är dock att företagen som får stöd via insatsen ska välja ut med hjälp av EU:s taxonomi. Detta gör att insatsen styr mot investeringar i hållbara verksamheter och ger positiva miljökonsekvenser.

Miljökonsekvensbedömningen har bidragit till att interventionerna har justerats så att knappt 50 procent av totala programbudgeten stödjer klimatförändringsmålen och cirka 33 procent bidrar till miljömålen.